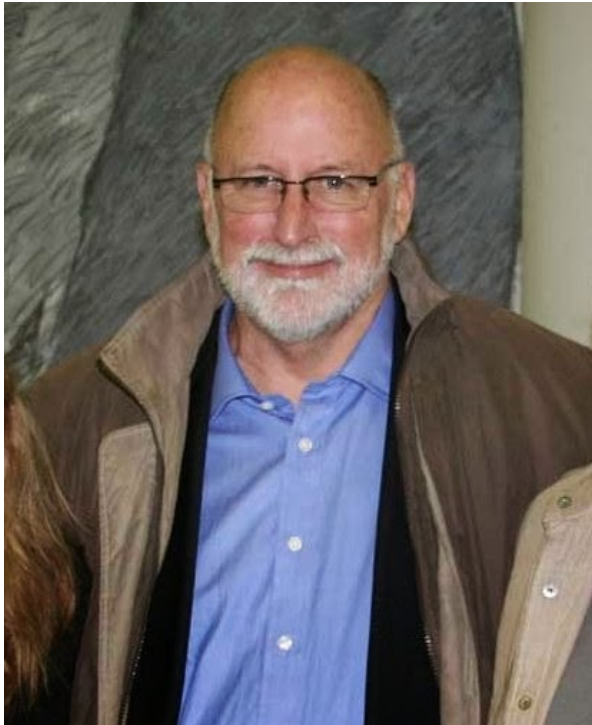


# Archeologie mladšího středověku v Evropě



Edward C. Harris



Heiko Steuer

# Společné znaky vývoje archeologie mladšího středověku

- Počátky v 19. století, vztah k dějinám architektury
- Rozvoj po 2. světové válce, plně se etablovala v poslední třetině 20. století
- Používá metodiku pravěké archeologie, avšak je silně ovlivněna souběžnou existencí písemných a obrazových pramenů a s nimi pracující historií a dějinami umění. Nálezové situace, zejména ve městech, se často vyznačují vícenásobnou stratifikací
- Je etablovaná jak v prostředí tradičních vědeckých pracovišť, tak organizací aktivních v oblasti archeologické památkové péče –např. městská archeologie stojí na záchranných (preventivních) výzkumech
- Závislost na historii poněkud brzdí přijímání teoretických konceptů pravěké archeologie, zejména z prostředí kulturní antropologie

# Británie 1

- Období 1945-1970: W. Crimes vedl Roman and Medieval London Excavation Council, výzkumy kostelů a klášterů i hradeb – první výzkumy uvnitř měst - 63 záchranných akcí; rozlišování stratigrafií; osídlení, zaniklé vsi; Deserted Medieval Village Research Group; Wharram Percy-od 1948/1950- do 1992; M. Beresford -J. Hurst; Hen Domen-výzkum motte, od 1960-1988.Letecká fotografie (M.Beresford - St. Joseph 1958)
- University: 33; nejvýznamnější se studiem archeologie: Cambridge, Oxford, Durham, Exeter, Glasgow, London College, Newcastle, Sheffield... 1971 David Wilson- první profesor středověké archeologie v Británii, na University College v Londýně
- National Heritage
- Archeologická památková péče se opírá o nestátní archaeological units (trusts); London Museum Society for Medieval Archeology



# Británie 2

- 1972- významný rok pro městskou archeologii Heighway, C. 1972: The erosion of history. London. Manifest proti ničení arch. památek při výstavbě. Již 1981- 146 městských výzkumů;
- Harris Edw. 1975: principy stratigrafie –World Archaeology; Harris, Edward C.; (1979 & 1989). Principles of Archaeological Stratigraphy. London & New York: Academic Press.
- Barker, P.A: Techniques of archaeological Excavation, 1977
- 70. léta - zrod nestátních organizací provádějících
- Záchranné výzkumy
- Martin Carver (\*1941), profesor univerzity v Yorku
- Od 1990 do současnosti: Standardizace metod,
- prospekce, magnetometrie apod. 3D modelling, modely společnosti
- Silné teoretické zázemí, tvorba nových
- konceptů- Roberta Gilchrist- volá po zapojení teorie do středověké archeologie



# Británie 3

- Teorie
- 1) Období dominance processualismu ( vliv KL. Binforda *New Perspectives in Archaeology* (1968). 3 oblasti, kde procesualismus ovlivnil středověká studia. 1) zájem, jak vznikl archeologický pramen; 2) prostorová analýza- venkovské osídlení, hierarchie sídel, 3) kombinace metod artefakturní analýzy s geografickým modelováním a kvantifikačními metodami při studiu směny (mechanismy distribuce aj.)
- Pozdní 70. a raná 80.léta kritika procesuálního přístupu ve prospěch více behaviorálního, posun k méně konsensuálnímu pohledu na společnost, kritika masivního vyhodnocování dat; vliv fenomenologie, neomarxismu, strukturalismu, genderových studií Steve Driscoll 1984 – volání po nové střed. archeologii, třeba osvětlovat rituální chování nebo středověkou ideologii; většina střed. archeologů ovšem zůstala nedotčena teorií. 1986: sezení *This is medieval archeology?* – Theoretical archaeology group
- Nástup postprocesuálních teorií a přístupů. Neomarxismus: mocenský zápas v centru vysvětlování společnosti.
- Vztah mezi historií a archeologií: nyní méně soutěživý
- Nové přístupy - kulturní antropologie, archeologie genderu; identity antropologické projevy různých skupin obyvatel (věk, pohlaví, sociální postavení; výzkum struktury výživy).
- Vliv Bourdieuovy teorie „habitu“-sociálních praktik, chování, druhy sociálního kapitálu

# Výběr z literatury

- Hinton, D. A. 1983: 25 years of medieval archaeology, Sheffield.
- Driscoll, S.T. (1984) The new medieval archaeology: theory vs. history.
- *Scottish Archaeological Review* 3(2):pp. 104-109.
- Gerrard, C. M. 2003: Medieval Archaeology. Understanding traditions and contemporary approaches. London: Routledge.
- Majewski, T.– Gaimster, D. (eds.) International Handbook of Historical Archaeology, New York 2009
- Gilchrist R., Reynolds , A.(ed.) Reflections: 50 years of medieval archaeology, 1957–2007, Oxbow 2009. Studie Gilchrist, R., Medieval Archaeology and Theory: A disciplinary Leap of Faith, s.385-408; Gardiner, M. - Rippon, S., Looking to the Future of Medieval archaeology, 65-75.
- Gilchrist, R. –ed. 2016: Medieval Archaeology 1-4, Routledge 2016.
- Jervis, B. 2014: Pottery and Social Life in Medieval England: Towards a Relational Approach. Oxbow.
- Gilchrist, R. 2004: Archaeology and the Life Course: a Time and Place for Gender. In: L. Meskell and R.W. Preucel (eds), A Companion to Social Archaeology. Oxford: Blackwell, 142–160.
- Gerrard, Ch. – Gutiérrez, A. (ed.) 2018: The Oxford Handbook Of Archaeology in Britain. Oxford.
- McClain, A. 2012:Theory, disciplinary perspectives and the archaeol England, Medieval Archaeology 56, 131-170.



# Německo

- W. Janssen – sídlištní archeologie; G. Fehring archeologie měst
- Silný vztah k historii
- H. Steuer- projekt Germanische *Alttertumskunde*
- Rozvoj od 60.let 20. stol.
- Záchranná archeologie
- Univerzity, Muzea, Ústavy památkové péče (Denkmalamt)
- Péče o památky je v gesci jednotlivých spolkových zemích
- Teoretický výzkum: H. Steuer, S., E. Gringmuth-Dallmer, S. Brather, B., Scholkmann, U. Müller.



# Německo

- **Výuka středověké archeologie**
- Otto-Friedrich-Universität Bamberg
- Albert-Ludwigs-Universität Freiburg im Breisgau.
- Vydavatel Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters od 1974
- Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg
- Eberhard-Karls-Universität Tübingen
- Universität Trier
- Christian-Albrechts-Universität zu Kiel, U.Müller
- Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg
- APP: Landesamt für Denkmalpflege ve spolkových zemích
- 





# Výběr literatury

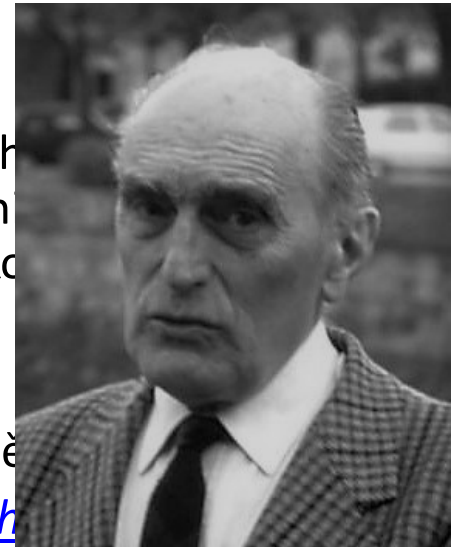
- Schlesinger, W. 1974: Archäologie des Mittelalters in der Sicht des Historikers, Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters 2, 7–31
- Wenskus, R. 1979: Randbemerkungen zum Verhältnis von Historie und Archäologie, insbesondere mittelalterlicher Geschichte und Mittelalterarchäologie, in: Jankuhn, H., Wenskus, R. (eds.), Geschichtswissenschaft und Archäologie, Vorträge und Forschungen, Band 22, Sigmaringen, 637–657
- Steuer, H., 1993: Mittelalterarchäologie und Sozialgeschichte. Fragestellungen, Ergebnisse und Zukunftsaussagen, Mittelalterarchäologie in Zentraleuropa, ZAM Beiheft 9/1995, 87–104
- Scholkmann, B. B. 1997/1998: Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit heute. Eine Standortbestimmung im interdisziplinären Kontext. In: Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters. 25/26, S. 7–18.
- Fehring, G. 2000: Die Archäologie des Mittelalters. Eine Einführung. 3. vyd. Darmstadt - Stuttgart.
- Schimpff, V. 2004: Mittelalterarchäologie und Mentalitätsgeschichte: Der Griffel des sparsamen Kaufmanns. In: Volker Schimpff, Wieland Führ (Hrsg.): Historia in museo. Festschrift für Frank-Dietrich Jacob zum sechzigsten Geburtstag. Langenweißbach 2004, S. 417–432
- Schreg, R. Archäologie der frühen Neuzeit. Der Beitrag der Archäologie angesichts zunehmender Schriftquellen. In: Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit. 18, 2007, 9–20

# Rakousko

- Závislost na německé archeologii
- Mittelalter- und Neuzeitarchäologie am Institut für Archäologien der [Leopold-Franzens-Universität Innsbruck](#).
- Institut für Urgeschichte und historische Archäologie der Universität Wien.
- Österreichische Gesellschaft für Mittelalterarchäologie (zal. 1984)
- APP: Bundesdenkmalamt in Österreich, Abteilung für Archäologie;
- Asinoe, Archäologie service
- Hertha Ladenbauer-Orel ; Fritz Felgenhauer (1920-2009);
- Sabine Felgenhauer-Schmiedt (\* 1943)
- Mladší generace: Thomas Kühtreiber
- Beiträge zur Archäologie des Mittelalters „
- Beiträge zur Mittelalterarchäologie in Österreich 29/2013. Eine Bilanz.

# Francie

- **Michel de Boüard** (1909-1989) : 1954- Caen, Centre de Recherches archéologiques Médiévales, od r. 1940 na katedře historie univ. Caen; časopis Archéologie médiévale; podpora čelných historiků školy; Annales, G. Dubyho aj. Le Goffa.
- Kolokvium - Château Gaillard od 1962
- Rozvoj mezi 1960 at 1970 ; zahájení záchranných výzkumů mě
- [Gabrielle Démians d'Archimbaud](#): založila [Laboratoire d'archéologie médiévale](#) Univer, sité d'Aix-MARSEILLE • CNRS; Aix-en Provence; [Jean-Marie Pesez](#) (1929-1998)- **École pratique des hautes études** (EPHE) ; études en sciences sociales (EPHESS); výzkum vsi Rougiers.
- l'Université de Lorraine; l'IRAM (Institut de recherche sur l'Avant-Moyen Âge – Ausonius) à Bordeaux; Université Paris 1;
- Centre national de la recherche scientifique (CNRS)
- [Histoire, Archéologie, Littératures des mondes chrétiens et médiévaux](#) CNRS – Université Lyon 2 – EHESS – ENS de Lyon d'Avignon et des Pays de Vaucluse – Université Lyon 3
- La Société d'Archéologie Médiévale (SAM), zal. 1983
- APP 2001- založení INRAP- Institut national de recherches archéologiques préventives. Directeurs interrégionaux
- Archéologie médiévale



# Švédsko

- Univerzita Lund: Erik Cinthio se stal prvním docentem a posléze pro umění a středověkou archeologii ve Švédsku 1971; výuka středověké ustaven 1962;
- Lund- již od 1890 výzkum středověkého města (G. Karkin, A. Olsson, procesuální archeologie od 70. let., pak post processuální.
- Hans Andersson: Středověké město ve Švédsku a Finsku(1976-1984)
- APP: Johansson National Heritage Board, Division of Rescue Archaeology, Stockholm, regionální struktura; výzkum provádí často soukromé organizace
- Teoretické práce na přelomu tisíciletí. PO 2000 projekty i mimo Evro (Lund). Rozvoj archeologie modernity



- **Literatura**

- Andersson H. Carelli P. and Ersgård L.( eds.) 2009: Visions of the Past Traditions in Swedish Medieval Archaeology. Lund Studies in Medieval Stockholm; Wienberg, J. 2014: Historical Archaeology in Sweden, Post Archaeologies 4, p. 447-470.
- Wienberg, J. (2015). Historical Archaeology in Sweden: from the Modernity. In M. Svart Kristiansen, E. Roesdahl, & J. Graham-Car Medieval Archaeology in Scandinavia and Beyond: History, trends Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, pp. 155-174



# Norsko

- 1912 založen Riksantikvaren – Ústřední úřad pro památky archeologické lokality, 1988 Ředitelství kulturního dědictví v Norsku – zodpovědnost za kulturní dědictví
- 1955 první městský výzkum – Bryggen, pak Olso, Trondheim a další; principy prehistorické archeologie. Boj o zbytek dřevěného Bergenu, rozsáhlý výzkum. Velká výstava v muzeu postaveném namísto výzkumu, Po těchto výzkumech vznikla 4 střediska Riksantikvarenu - Oslo, Trondheim, Tonsberg, Bergen. 1994- transformace do Norského ústavu výzkumu kulturního dědictví s centrem v Oslu a regionálními pobočkami; přednostní orientace na středověk.
- Zavedení archeologie středověku jako oboru- univerzita Lund 1962, v pol. 90.let už na 4 univerzitách v rámci širšího programu studia archeologie (Bergen, Oslo, Tromsø. Trondheim)
- Do 90.let zaostávala středověká archeologie venkova. Rozvoj výuky. Velké výzkumné projekty. 2015- 40 archeologů středověku
- J Oye, Medieval Archaeology in Norway – a discipline of its own? In: Medieval Archaeology in Scandinavia and beyond. History, Trends and Tomorrow ,ed. M. S. Kristiansen et al., Aarhus 2015

# Polsko

- Do 3. čtvrtiny 20. stol. domnělo, že se jednalo o říši, která vznikla v rámci studium vzniku piastovského státu (Witold Hensel, Zofia
- Institut archeologii i etnologii w Warszawie (Stanislaw Tabaczyński (nar. 1913), Jerzy Kruppé ( nar. 1931)
- Významná centra výzkumu: Wrocław (univerzita, výzkum středověké architektury, prof. J. Piekalski, Karol Wachowski), Štětín (Arch, výzkum pomoranských měst, prof. M. Rebkowski), Łódź (univerzita, výzkum opevněných sídel, prof. Leszek Kaiser), Toruň (univerzita)
- Soukromé archeologické organizace



řek studium vzniku piastovského státu (Witold Hensel, Zofia

muzea  
er (1944-2016)

- **Literatura:**

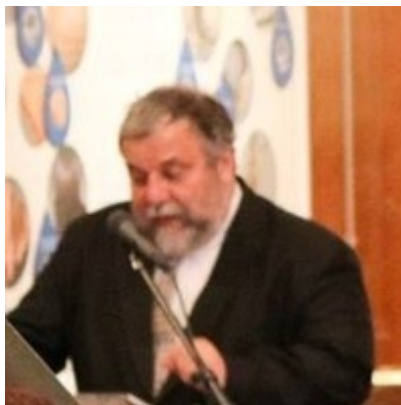
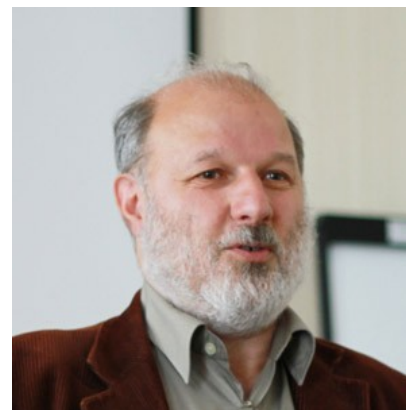
- St. Tabaczyński 1987: *Średniowieczna: problemy i cele badawcze*, Zakład Historii i Etnologii, Ossolińskich.
- *Archaeologia Historica*



# Maďarsko



Loránd v Budapešti  
gedu  
ní muzeum v Budapešti  
ica



sy  
ivinkies rakdes

# Maltská konvence

- **Maltská konvence** neboli **Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy** je mezinárodní dohoda, jejímž cílem je především ochrana evropského archeologického kulturního dědictví, sjednocení různorodých přístupů jednotlivých států a podpora výměny informací a zkušeností. Úmluva byla podepsána v [maltské Vallettě](#) dne **16. ledna 1992**, v platnost vstoupila dne **25. května 1995**.
- Cílem úmluvy je ochraňovat archeologické dědictví „*jako zdroj evropské kolektivní paměti a jako nástroj historického a vědeckého studia*“ (článek 1). Součástí archeologického dědictví jsou podle Maltské konvence „*jakékoli stopy po lidstvu z minulých období, jejichž uchování a studium umožňuje sledovat vývoj historie lidstva a jeho vztah k přirozenému prostředí*“. To zahrnuje veškeré stavby, konstrukce, skupiny budov, zastavěná území, movité objekty a další památky, nacházející se jak na souši, tak pod vodou (článek 1).
- Zúčastněné strany se zavazují právně zajistit ochranu archeologického dědictví a zabránit nezákonným a neodborným vykopávkám i jinému narušování archeologického dědictví (článek 2, 3 a 4). Při archeologickém výzkumu by měly být upřednostňovány [nedestruktivní metody](#) (článek 3).
- Článek 5 pojednává o účasti archeologů na tvorbě územních plánů tak, aby byly minimalizovány nepříznivé dopady stavební činnosti na archeologické dědictví. Každá zúčastněná strana se také zavazuje zajistit veřejné financování archeologických výzkumů (článek 6) a zamezit nezákonnému obchodování s archeologickým dědictvím (článek 10).
- Úmluva dále signatáře zavazuje k rozvoji vzdělávacích aktivit, k podpoře zpřístupnění archeologických památek a rozvíjení veřejného povědomí o hodnotě archeologického dědictví (článek 9), k publikaci a výměně informací o prováděných výzkumech (články 7 a 8) i ke vzájemné technické a vědecké pomoci prostřednictvím výměny zkušeností a expertů (článek 12).
- Maltská konvence je v případě rozporů nadřazena národním zákonům, v případě ČR [Zákonu o státní památkové péči](#); **ratifikována 1998, platnost od r. 2000**